

Inleiding

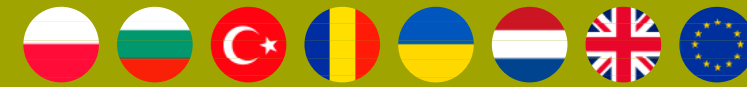
In 2024 heeft 59 procent van de Haagse bevolking een migratieachtergrond. Deze groep is divers wat betreft onder andere herkomstland, verblijfsduur en generatie. Een groeiende groep betreft EU-arbeidsmigranten. Vijftien jaar geleden waren er nog nauwelijks arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa in Den Haag. Momenteel zijn er naar schatting zo'n 50.000 migranten uit Midden- en Oost-Europa in Den Haag, uitgaande van de vijf grootste groepen (Gemeente Den Haag, 2023). Deze schatting is opgebouwd uit 39.241 personen met de Poolse, Bulgaarse, Roemeense, Hongaarse en Griekse nationaliteit die per 1 januari 2023 geregistreerd stonden in de BRP van Den Haag, aangevuld met 25 tot 30 procent niet-geregistreerden, naar landelijke schattingen van het aandeel niet-geregistreerde arbeidsmigranten. Het is daarbij aan te merken dat het zeer complex is om goed zicht te krijgen op het aantal EU-arbeidsmigranten in Den Haag. Een andere recente en groeiende groep betreft Oekraïense ontheemden. Inmiddels verblijven er ongeveer 3.500 Oekraïense ontheemden die vallen onder de Europese Richtlijn Tijdelijke bescherming in Den Haag (Gemeente Den Haag, 2024).

De gevolgen van deze migratiestromen krijgen vooral lokaal een gezicht, bijvoorbeeld in de opvang voor ontheemden uit Oekraïne of de huisvestingssituatie van EU-arbeidsmigranten. Deze lokale opgaven brengen verschillende beleids- en onderzoeksvragen met zich mee. Vanuit het kenniscentrum Governance of Urban Transitions, lectoraat Grootstedelijke Ontwikkelingen, werken we met de gemeente Den Haag samen aan deze en andere (migratie)vraagstukken.

In deze rapportage zijn de uitkomsten opgenomen van onderzoek dat is uitgevoerd in 2023-2024 onder EU-arbeidsmigranten en Oekraïense ontheemden. Hoewel het twee verschillende doelgroepen betreft, hebben zij gemeen dat het beeld bestaat dat zij tijdelijk in Den Haag of Nederland verblijven. Daarbij blijkt uit verschillende onderzoeken dat de arbeidsmarktpositie van Oekraïense ontheemden overeenkomsten vertoont met die van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa (o.a. Dagevos en Rusinovic, 2024). Zo zijn Oekraïense ontheemden, net als arbeidsmigranten, veelal werkzaam in laagbetaalde en laaggeschoolde banen, veelal onder hun opleidingsniveau.

Dit rapport besch

Methodologie

Om een zo rijk mogelijk beeld te kunnen geven van de ervaringen van Oekraïense ontheemden en EU-arbeids-migranten op het gebied van wonen, werk en taal is gekozen voor mix van kwantitatieve en kwalitatieve methoden:

- Er is een korte en een lange survey ontwikkeld die beschikbaar is gemaakt in 7 talen: Pools, Bulgaars, Turks, Roemeens, Oekraïens, Nederlands en Engels. De survey was zowel op papier als online in te vullen.
- De survey is online via uiteenlopende sociale mediakanalen onder de aandacht gebracht van de verschillende doelgroepen.
- Er is actief geworven via de wijkbezoeken, deelname aan bijeenkomsten en activiteiten en de verspreiding van de survey middels flyers en sleutelpersonen. De Oekraïense respondenten zijn actief geworven via de gemeentelijke opvanglocaties.
- Door op veel verschillende locaties en tijdstippen data te verzamelen is zo goed mogelijk geprobeerd tot een representatieve onderzoeksgroep te komen.
- De survey is door 984 respondenten ingevuld, waaronder 682 Haagse respondenten.
- Behalve de survey zijn er onder de Poolse, Bulgaarse en Oekraïense doelgroep meerdere focusgroepen afgenomen met in totaal 45 deelnemers.
- Om meer zicht te krijgen op de situatie van Turkssprekende Bulgaarse migranten en kort in Nederland gearriveerde arbeidsmigranten is extra ingezet op informele gesprekken en interviews in Transvaal, met name op weekenddagen.

Mix van methoden, uniformiteit in de vragen, differentiatie in benadering doelgroepen

Om een zo rijk mogelijk beeld te kunnen geven van de ervaringen van Oekraïense ontheemden en EU-arbeidsmigranten op het gebied van wonen, werk en taal is gekozen voor een mix van kwantitatieve en kwalitatieve methoden. Er is gestreefd naar zo veel mogelijk uniformiteit in de methodologie om de resultaten op groepsniveau te kunnen vergelijken. Om zoveel mogelijk respondenten te bereiken, is er voor de afzonderlijke doelgroepen een passende benadering ontwikkeld. Zo zijn er relevante sociale mediakanalen per doelgroep in kaart gebracht, is er gewerkt aan passende communicatie-uitingen om het onderzoek bekend te maken en zijn de onderzoekers proactief naar wijken en locaties getrokken om in contact te komen met mensen, vaak via sleutelpersonen uit de doelgroepen zelf.

Kwantitatieve methode – ontwikkeling van een korte en een lange survey

In de periode december 2023 tot januari 2024 is een uitgebreide survey ontwikkeld over de thema's woonomstandigheden, werkzame leven, informatievoorziening, taalverwerving, kinderen en toekomstperspectief. Deze zijn voorgelegd aan de gemeente en samenwerkingspartners in het veld (Stichting POLKA, Wijkz, Informatiebus voorlichters, veldwerkers WeZijn Transvaal) voor feedback. In januari 2024 is op verzoek van de gemeente Den Haag ook een ingekorte versie van de survey ontwikkeld met als doel deze tijdens het veldwerk op straat af te kunnen nemen.

Zowel de uitgebreide als de ingekorte survey is beschikbaar gemaakt in het Pools, Bulgaars, Turks, Roemeens, Oekraïens, Nederlands en Engels. Dit geldt ook voor flyers die de survey onder de aandacht brachten. Er zijn cadeaubonnen verloot onder deelnemers.

Verspreiding van de survey – aanpak passend bij doelgroep

Oekraïense ontheemden

Voor het benaderen van de groep Oek

Kenmerken van de respondentenpopulatie

De survey is door 984 respondenten ingevuld, waaronder 682 Haagse respondenten. Van de 682 in Den Haag woonachtige respondenten is het volgende beeld te schetsen:

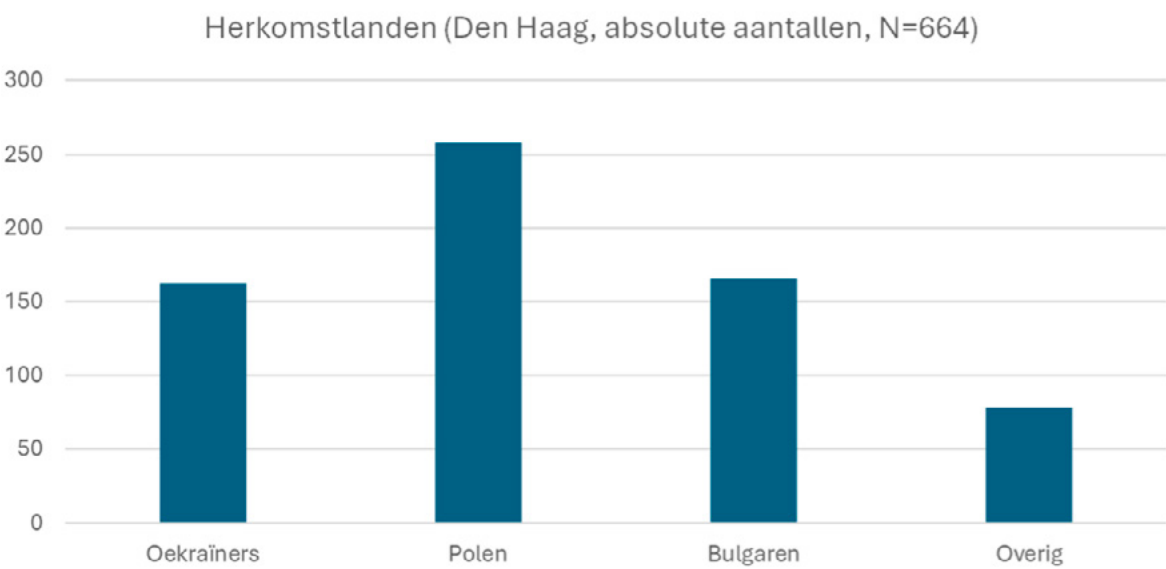
- Onder de Haagse respondenten is de survey het vaakst ingevuld door Poolse respondenten (N=258), gevolgd door Bulgaarse (N=166) en Oekraïense respondenten (N=162).
- In onze respondentengroep zijn relatief veel vrouwen aanwezig. Zowel onder de arbeidsmigranten als onder de groep Oekraïense ontheemden zijn vrouwen enigszins oververtegenwoordigd.
- De helft van onze respondenten geeft aan kinderen te hebben, waarvan het overgrote deel bij hen in Nederland woont.
- De grootste groep respondenten is tussen de 30 en 50 jaar oud.
- Wat betreft de verblijfsduur zijn de Bulgaarse respondenten het kortst in Nederland: de helft van de respondenten is korter dan 5 jaar in Nederland. Onder de Poolse respondenten is iets meer dan de helft langer dan 5 jaar in Nederland. De Oekraïense respondenten verblijven veelal sinds het begin van de oorlog (februari 2022) in Nederland.
- Voor arbeidsmigranten is werk de belangrijkste reden om naar Nederland te komen en voor de Oekraïense ontheemden is dit de oorlog. De keuze voor Nederland en Den Haag wordt veelal gemaakt vanwege familie, vrienden, kennissen die al in Nederland of Den Haag wonen.

Kenmerken van de respondentenpopulatie

In dit onderdeel wordt een beeld geschetst van de in Den Haag woonachtige respondenten van de survey. Het gehele rapport is gebaseerd op analyse van de in Den Haag woonachtige respondenten. Respondenten die aangaven niet voor werk te zijn gemigreerd en op het moment niet werken, zijn niet meegenomen in de analyse. Dit betrof een kleine groep (N=24).

Herkomst: met name Poolse, Bulgaarse en Oekraïense respondenten bereikt

Zoals te zien in figuur K1 is de survey het vaakst ingevuld door Poolse respondenten (N=258), daarna door Bulgaren (N=166), Oekraïners (N=162) en overig (N=78). De categorie ‘overig’ bestaat met name uit arbeidsmigranten uit Roemenië (N=22), Griekenland (N=12) en Turkije (N=12). De omvang van de groep Poolse en Bulgaarse

Figuur K1. Herkomstland Haagse respondenten (N=664)

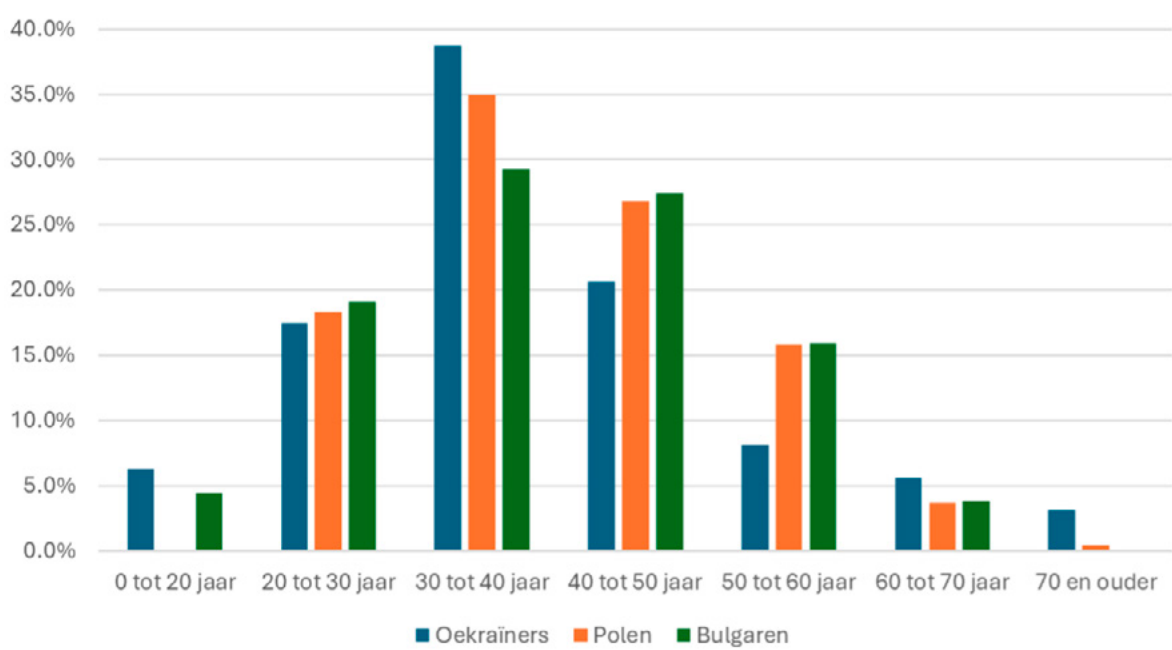
respondenten is in lijn met de omvang van de populatie in Den Haag (Seidler et al, 2023). In de analyse van arbeidsmigranten zijn de andere nationaliteiten onder de categorie overig geschaard. De aantallen zijn te klein zijn om apart te analyseren.

Gender: vrouwen oververtegenwoordigd

Hoewel vaak verondersteld wordt dat arbeidsmigranten vooral mannen zijn, laat onderzoek van PBQL zien dat in Zuid-Holland het aandeel vrouwen ongeveer gelijk is aan dat van mannen (PBQL, 2020). In onze respondentengroep is zo gezien sprake van een oververtegenwoordiging van vrouwelijke arbeidsmigranten, met name waar het gaat om diegenen met een Poolse achtergrond (zie figuur K2). Een mogelijke verklaring is het

Leeftijd: met name respondenten tussen 30 en 50 jaar oud

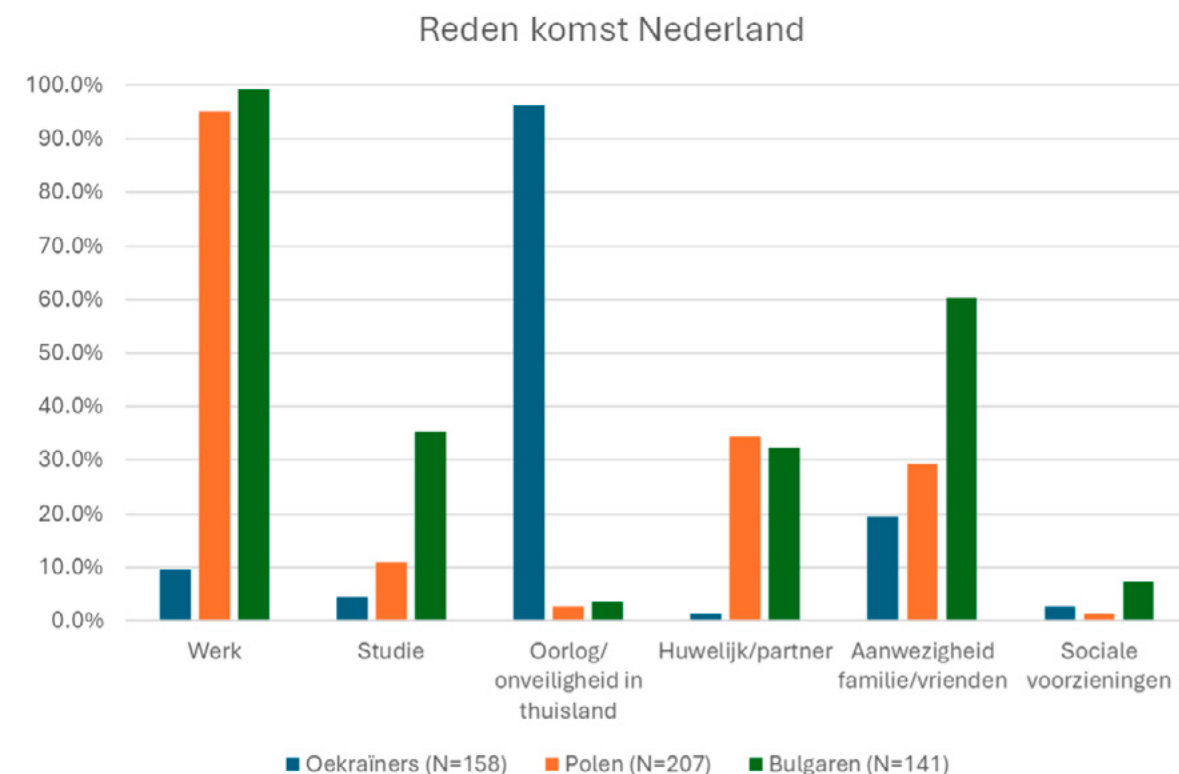
Zoals in de grafiek hieronder te zien is, is meer dan de helft van onze respondentenpopulatie voor zowel Oekraïense ontheemden als EU-arbeidsmigranten tussen de 30 en 50 jaar oud (zie figuur K3). Dit correspondeert voor wat betreft de Oekraïense ontheemden met gegevens over de algehele populatie in Den Haag (CBS, 2024).

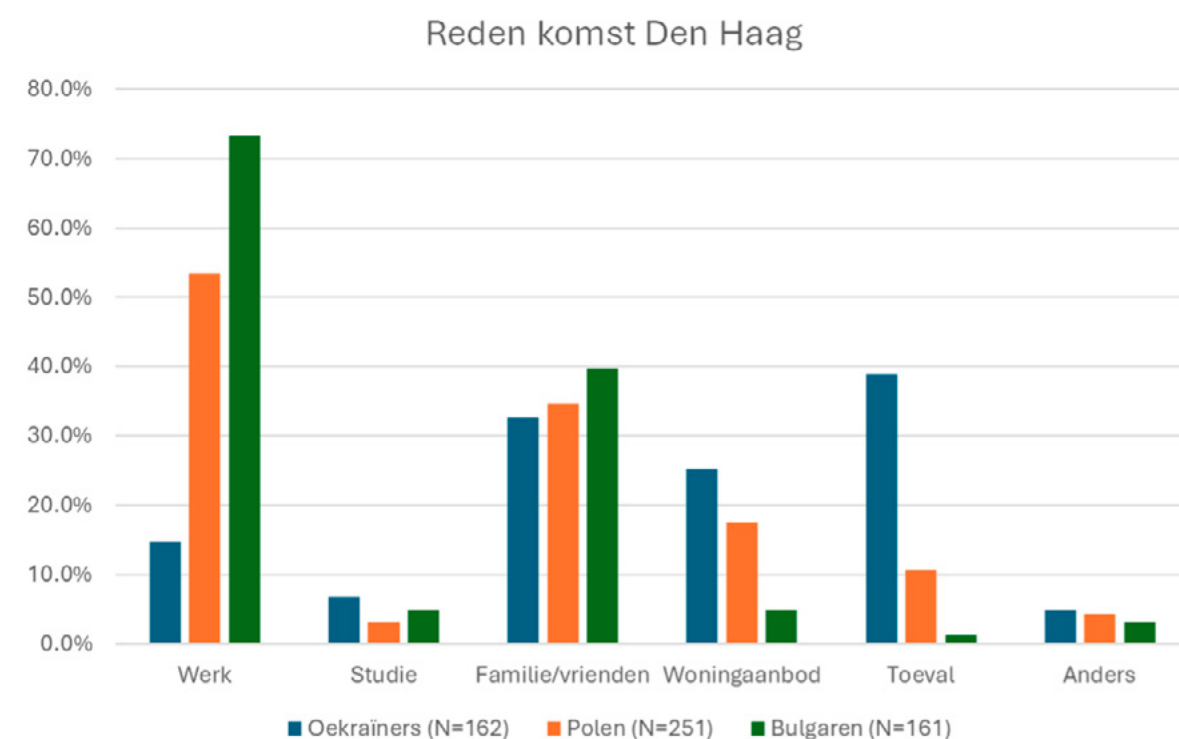
Figuur K3. Leeftijdsopbouw respondenten

Gevolgde opleiding: vooral de Oekraïense respondenten zijn hoogopgeleid

In onze respondentenpopulatie geven met name de Oekraïense respondenten aan hoger onderwijs gevolgd te hebben. Dit is in lijn met ander onderzoek naar het opleidingsniveau van Oekraïense ontheemden in Nederland (Van Enk et al., 2024). Van de groep Poolse respondenten (totaal N=68) geeft aan het grootste deel de middelbare school te hebben gevolgd, waarbij Bulgaarse respondenten met name middelbaar beroepsonderwijs hebben gevolgd (totaal N=28). Belangrijk hierbij te noemen is dat de respons onder arbeidsmigranten op deze vraag gering is, omdat de vraag naar de gevolgde opleiding wel in de uitgebreide survey maar niet in de korte survey is opgenomen.

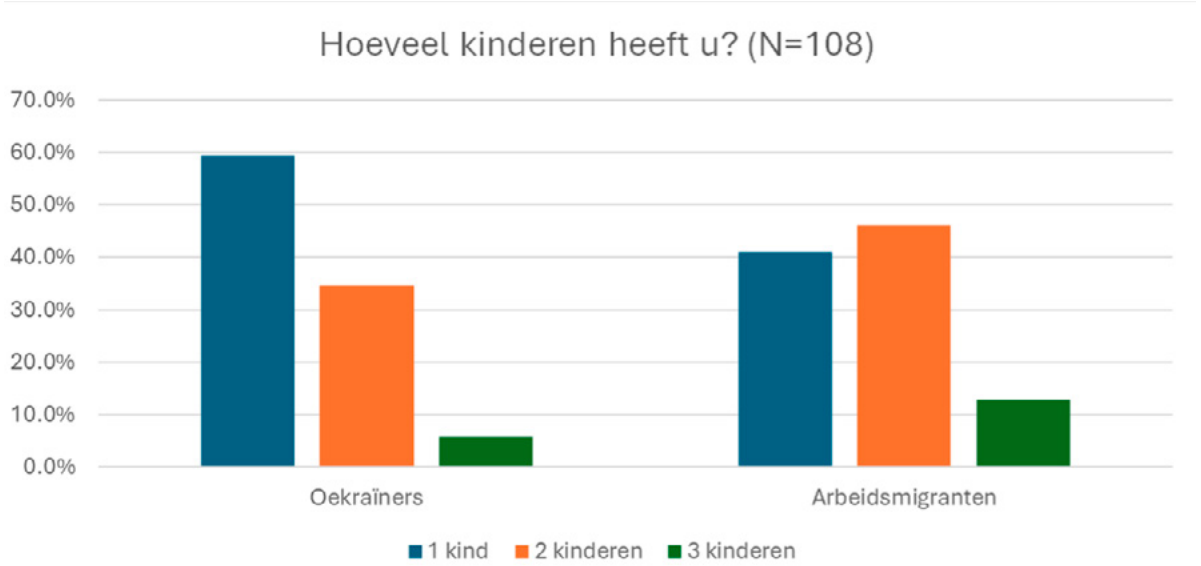
Figuur K5. Migratiemotief Nederland

Onder de groep Oekraïense ontheemden is de meerderheid vrouw en veelal zijn zij met hun kinderen gevlucht. Volgens data van het CBS waren er op 1 oktober 2023 waren er volgens het CBS in Nederland ongeveer 55.800 Oekraïense kinderen en jongeren (0-23 jaar) (CBS, 2024). Deze groep bestaat uit 20.240 kinderen jongeren dan 5 jaar, waarvan 90 procent in Nederland is geboren, 24.040 basisschoolkinderen (4-12 jaar) en 12.990 tieners van 13-18 jaar. Over de positie van deze kinderen in Nederland is vooralsnog weinig bekend.

Helft van respondenten heeft kinderen

In de uitgebreide versie van de survey is zowel aan Oekraïense ontheemden als arbeidsmigranten gevraagd of zij kinderen hebben en zo ja, om hoeveel kinderen het gaat, in welke leeftijdscategorie en of zij zich in Nederland bevinden. Van de 213 respondenten die antwoord hebben gegeven op de vraag of men kinderen heeft, geeft de helft van zowel de Oekraïense ontheemden als arbeidsmigranten aan kinderen te hebben. Onderstaande figuur K8 laat zien dat Oekraïense respondenten met name één kind hebben, waar arbeidsmigranten meestal twee kinderen hebben. Voor zowel de Oekraïense kinderen als kinderen van arbeidsmigranten is de grootste groep van hun kinderen in de leeftijd tussen 4 en 12 jaar oud, waarbij de Oekraïense kinderen in tweede instantie ook veel tieners en jongvolwassenen omvatten en de kinderen van arbeidsmigranten juist in tweede instantie jonger zijn dan 4 jaar (Figuur K9).

Figuur K8. Hoeveel kinderen.

Het overgrote deel van alle respondenten geeft aan dat al hun kinderen in Nederland wonen. Zo'n 20 procent van zowel Oekraïense ontheemden als arbeidsmigranten met kinderen geeft aan dat niet alle kinderen in Nederland wonen (zie onderstaande figuur K10).

